

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nebudíme hloupí aneb o heraldickém právu u nás IX. část - „Smluvní příbuzenství“ a továrny na erby

Padělání listin tedy není zdaleka ničím novodobým – u vyšší šlechty se s ním setkáváme od 15. století poměrně běžně. Tím ovšem nezlehčuji fakt, že se jedná o podvod! Falzifikáty Vchynských byly odhaleny a staly se aférou mocnářství! Nicméně až v době, kdy postavení hrabat Kinských bylo již natolik neotřesitelné, že si i takovýto „skandálek“ mohli dovolit...

V minulém díle jsme se zabývali erbovními spory a to zvláště s odkazem na Británii. Nicméně z historických bojišť se díky této problematice můžeme lehce přenést do současnosti či do doby nepříliš dávno minulé a to na bojiště stejně závažné, jako to zbrocené krví – na bojiště společenského postavení a obchodu.

Z historie známe mnoho případů erbovních sporů, resp. obcházení heraldického práva různými „praktikami nehodnými šlechticů“. Virtuozitu ve vylepšování svého rodokmenu a v „padělatelství“ nepochybně dosáhl známý Oldřich z Rožmberka, u jehož mnohých listin dodnes netušíme, zda jsou falzifikáty či originály – a v mnoha případech se jedná o tak tenkou hranici mezi těmito pojmy, že záleží jen na osobním pohledu. Dle zjištění, Oldřich z Rožmberka nepředkládal přibližně od roku 1454 pravé listiny, nýbrž pouze vidimáty. Promyšlenost plánu spočívala ve vyhotovení falza datovaného rokem 1333 a údajně vydaným Janem Lucemburským, v němž měl Jan udělit Rožmberkům právo ve sporech předkládat jen vidimáty (ověřený opis listiny, tedy úředně ověřená kopie. Právo vidimovat listiny měli však například i konšelé a jiné osoby, jejichž úsudek byl obecně společensky jen těžko zpochybnitelný. Je známo, že si Oldřich vybíral osoby „nezpochybnitelné“). Otázkou zůstává, kde je hranice geniality a posedlosti – dodnes si nejsme jisti, zda je to v bodě, kdy Oldřich nechal vyhotovovat i falzifikáty vlastních pečeti... V mnoha případech to byl dozajista záměr promyšlený, někdy snad „pro zmatení nepřitele“, občas se však laikovi zdá, že v těchto krocích nacházel Oldřich především osobní zalíbení, ba až potěšení. Získal tím však nemalé výhody a to především majetkové (držení majetku nabytého za husitských válek apod.). Klasický je případ „objevení“ příbuzenství Rožmberků s italským rodem Orsini (psáno též jako Ursini). Tato fikce je samozřejmě opět dílem Oldřicha II. z Rožmberka, který ke znaku svých předků „pánů z růže“, čili Vítkovců, přidal červené kosmé pruhy ze znaku italského rodu Orsini. Rod Orsini užíval jako štítonoše medvědy (z latinského ursus = medvěd a slovní blízkosti „Ursini-Orsini“) a Oldřich neváhal polepšit svůj znak též o tyto štítonoše, načež se sám začal psát jako Guilielmus Ursinus de Rosenberg^[1]. Členové italského rodu Ursiniů dokonce přijeli na Oldřichovo sídlo v Krumlově – o čem se tenkrát jednalo víme jen rámcově. Je jasné, že dohoda byla výhodná pro obě strany – Oldřich mohl nabídnout nejen své společenské postavení („první po králi“), které by Ursiniům upevnilo a polepšilo postavení i ve v relativně vzdálené Itálii a v případě vymření Rožmberků bez dědiců (což bylo reálné) by majetek mohl přejít na rod Orsini. K údivu císaře se tedy na dotaz „zda je toto dávné příbuzenství mezi oběma rody pravdivé“ přihlásili hned dva velmi vysoce postavení církevní hodnostáři z rodu Orsini a oba tuto „skutečnost“ kladně potvrdili (jejich potvrzení bylo nezpochybnitelné, jelikož pokusem o zpochybnění by císař zpochybňoval neomylnost katolické církve). Bylo několik pokusů zabránit Rožmberkům užívání medvědů jako štítonošů a velmi podobného erbu s rodem Orsini, avšak s ohledem na jejich společenské a zvláště majetkové postavení to byla snaha nereálná. Máme tak kuriózní právní případ, o němž dodnes víme, že je velmi sporný, nicméně jeho doklady nalezneme dodnes na většině zámků a hradů patřících dříve Rožmberkům – viz například erbovní síň (rytířský sál) na zámku v Třeboni. Budiž řečeno, že rod Orsini se značně rozvětvil a i v České republice se k jeho blízkým příbuzným němu hlásí nejméně jedna osoba, která na vizitce užívá erb rodu Orsini (jenž by tak teoreticky měl právo bránit se v rámci „erbovního sporu“, jelikož tento znak je již „rezervován“ pro rod Orsini a nikoho jiného, dochází tedy k zásahu do osobnostního práva – erb je v tomto případě specifický projev osobnosti, jakým je například i podpis).

Méně okázale si počínal rod Kinských, jejich „dílo“ se s padělatelskou dílnou Rožmberků samozřejmě nedá mírou ani závažností srovnat, avšak veřejně se jím zabýval již roku 1914 August Sedláček ve své knize „Pýcha urozenosti a vývody u starých Čechův a Moravanů“ [2]. Jejich dohoda byla podobná jako mezi rody Rožmberků a Ursini, ovšem „v českých poměrech“. Dohodli se s rodem Tetourů z Tetova, jejichž původní erb byl velmi podobný erbu (tři vlčí zuby), ovšem Tetourové byli „historicky starší“ nežli Kinští. Ti však byli zámožnější a nabídli Tetourům dohodu velmi podobnou, jakou nabídli Rožmberkové Orsiniům. Padělání několika královských listin a potvrzením tehdy váženější Tetourů se tak Kinští vyšvihli velmi rychle mezi přední šlechtu. Co by se však stalo, kdyby se s Tetoury nedohodli?! Vážnost a úctu nebylo možné v rámci stavovské společnosti získat ihned, nýbrž až po několika desetiletích – někdy tento proces trval celé generace. Jednalo se především o „přednost“, o které pohovoříme v některém z dalších dílů. Kdo měl větší „přednost“, byl blíže králi, měl tedy také větší šanci na úspěch a jeho hlas měl vyšší váhu. Kdyby se Kinští s Tetoury nedohodli a své příbuzenství, jakož i staré výsady nedoložili „zaručeně pravými listinami“ (je zvláštní, jak často se předkládali jen ověřené kopie a originály „bohužel shořely...“), pak by ještě po několik generací museli sedávat na sněmech takřkajíc „u dveří“, aniž by měli větší šanci prosadit své požadavky. Od 17. století se tedy dodnes žijící Kinští (dle staršího pravopisu „Vchynští“) psalo jako „Vchynští ze Vchynic a Tetova“ (po Tricetileté válce rod užíval již jen „přesmyčku“ Kinský, což se nepochybně i pro cizince vyslovovalo lépe nežli „Vchynský“). Tetourové v Čechách a na Moravě vymřeli, dnes se sporadicky připomínají v Německu, resp. Prusku, ovšem Kinští u nás nejen žijí, nýbrž jsou jedni z největších restituentů v České republice (bez ohledu na soudní neúspěchy Františka Oldřicha Kinského).

Padělání listin tedy není zdaleka ničím novodobým – u vyšší šlechty se s ním setkáváme od 15. století poměrně běžně. Tím ovšem nezlehčuji fakt, že se jedná o podvod! Falzifikáty Vchynských byly odhaleny a staly se aférou mocnářství! Nicméně až v době, kdy postavení hrabat Kinských bylo již natolik neotřesitelné, že si i takovýto „skandál“ mohli dovolit...

Zvláštností je druhá polovina 19. století, resp. přelom 19. a 20. století. Z padělatelství se stává „průmyslové řemeslo“. Padělatelé se nesoustřeďují okolo mocných a bohatých, nýbrž kolem těch, kdo „na poslední chvíli“ chtějí prokázat starobylost svého rodu, obvykle se jedná o měšťanské třídy. Na můj dotaz týkající se jednoho „podezřelého erbu“ na listině z konce 19. století v odpovědi vídeňský „Adelsarchiv“ přímo hovoří o „továrnách na erby“. Tyto údajně existovaly již kolem roku 1860 a dalo by se to označit za „živnost svého druhu“ – ne přímo contra legem, ale „nečistou“. Ať si již vyberete prakticky jakékoliv příjmení, lze k němu v dějinách dohledat šlechtický či alespoň zemanský ekvivalent s erbem – v rámci celé Evropy, s využitím různých pramenů. U mnoha jmen se jedná o souběh několika erbů a rodů, které nejsou vzájemně vůbec příbuzné. Výsledek – obvykle se nejedná o jasný a určitelný erb (jelikož to by byl zásah do osobnostních práv – toho si byli vědomi i „zlepšovatelé“ 19. století), nýbrž o kompilát několika erbů téhož jména s případným přidáním dalších prvků. Na listině, která je jako takováto „zaručená zpráva o šlechtictví“ vymalována je obvykle erb (který nelze přesně dohledat – jen erby podobné) a text, že rod pochází ze starého rodu (zemanského, rytířského... vysoce urozeného) a vyobrazený erb je z... a jméno fitkivní sbírky. Nejobvyklejší je „Europäischen Wappenbuch“ (Evropský erbovník) – kniha neexistující, snad proto tak často citovaná... Na listině tvářící se značně staře (a obvykle uchovávané v rodině jako „poklad“) je často falzum státního razítka (razítka je neúplné, rozmazané apod.). Je však vidět, jak dokonale pracuje čas – v dnešní době mi přicházejí podobné listiny se žádostmi o zjištění „více informací o tomto šlechtickém erbu a rodu“, s obvyklým dovětkem, že „originál listiny“ je zarámován na nejčestnějším místě bytu a rodina jej zdělila po prababičce... Je pak velmi obtížné vysvětlovat dotyčné rodině, že se z právního hlediska jedná o falzum, jelikož je to pouhé spojení několika reálných erbů, avšak bez skutečného uznání a bez možnosti dohledat v archivech nobilitační listiny či listiny nobilitaci jakkoliv naznačující či potvrzující, přičemž vztah dotyčné rodiny k nobilitovaným osobám je bez genealogického výzkumu více než sporný – bohužel se v případě genealogické rešerše obvykle skutečně prokáže, že takové listiny jen tvoří iluzi příbuzenství se skutečným rodem povýšeným do šlechtického stavu. Pakliže by dotyčná rodina měla na erb právo, pak by navíc nebylo třeba jej měnit či spojovat s jinými erby téhož jména – šlo by o běžné dědictví či erbovní strýcovství, které by bylo legální a stejnětak zaznamenané. Avšak pokud se rodina cítí být tímto erbem vázána, nic jí nebrání v registraci erbu u různých společností, a není-li erb užíván jiným rodem (aby nenastal erbovní spor), pak jej samozřejmě může používat – ovšem jako erb občanský.

[1] Halada, J.: Lexikon české šlechty, vol. I., Praha, 1992, str. 132

[2] Sedláček, A.: Pýcha urozenosti a vývody u starých Čechův a Moravanův, Praha, 1914.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Prováděcí nařízení Komise \(EU\) č. 305-306/2012 ze dne 10. dubna 2012](#)
- [Právní symbolika v podání T. Hobbese](#)
- [Nezávislé regulační orgány \(stručný nástin problematiky\)](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás X. část – možné erbovní spory v ČR dnes](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás IX. část – „Smluvní příbuzenství“ a továrny na erby](#)
- [Etika především](#)
- [Právo, pohádky a kultura sebelásky](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás - VIII. část – Erbovní spory](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VII. část – Málo známé dokumenty, deklarace české šlechty 1938-1939](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VI. část – Zadarmo to nebude, právo na místo](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás V. část – Nebijte dámu aneb heraldická etiketa](#)